

INNOWACYJNOŚĆ EDUKACJI MEDIALNEJ (NOWYCH TECHNOLOGII) W PODNOSZENIU JAKOŚCI KSZTAŁCENIA

Sandra Reterska-Tkaczyk

ORCID: 0000-0002-3548-3802

Politechnika Koszalińska

e-mail: sandra.reterska@tu.koszalin.pl

INNOVATION OF MEDIA EDUCATION (NEW TECHNOLOGIES) IN IMPROVING THE QUALITY OF EARLY SCHOOL AND PRESCHOOL EDUCATION

Keywords: teacher, media education, new technology

Abstract. Contemporary teachers can now derive a benefit from the latest technological developments and they can successfully use modern technology for effective teaching. It is important to create a coherent and rich curriculum for early years learning. Media education favours effective professional orientation of children; awakens their interests in the professional field, which is important considering the problematic field of the didactic subdiscipline of work education; which is pre-vocational education and preparation.

Słowa kluczowe: nauczyciel, innowacyjność, edukacja medialna, preorientacja, kształcenie, wychowanie przedzawodowe, pedagogika pracy

Streszczenie. Głównym celem artykułu jest zwrócenie uwagi na współczesnych nauczycieli, którzy mogą czerpać jak najwięcej korzyści z najnowszych osiągnięć techniki i z powodzeniem wykorzystywać je do efektywnego nauczania. W nauczaniu początkowym ważne jest bowiem tworzenie spójnego i bogatego programu nauczania. Edukacja medialna sprzyja skuteczniejszej preorientacji zawodowej dzieci; rozbudzaniu ich zainteresowań zawodowych – co jest ważne z punktu widzenia obszaru problemowego subdyscypliny pedagogicznej pedagogiki pracy; jakim jest kształcenie i wychowanie przedzawodowe.

Wprowadzenie

System edukacji – na każdym jej szczeblu – powinien być skuteczny, kompleksowy, przejrzysty, nakierowany na osiągnięcie wysokiej jakości procesu nauczania-uczenia się i wszechstronny rozwój uczących się. Powinien także być nowoczesny, bowiem jego głównym podmiotem jest uczeń (nowy w sensie cywilizacyjnym), wchodzący na ścieżkę nieustannego rozwoju w warunkach dynamicznie zmieniającej się i często nieprzewidywalnej rzeczywistości. Oznacza to, że nauczyciele muszą mieć świadomość tego, że przygotowują swoich podopiecznych uczniów do życia w zupełnie innej przestrzeni społeczno-gospodarczej od tej, w której obecnie prowadzony jest proces uczenia się. Do tego ma służyć innowacyjność w edukacji, która przygotowuje uczących się do skutecznego, ale odpowiedzialnego funkcjonowania w życiu osobistym, społecznym i zawodowym, a także wyposaży ich w nieodzowną umiejętność uczenia się, którą będą potrafili wykorzystać w każdej życiowej sytuacji.

Cele i zadania innowacyjnej edukacji

We współczesnych czasach innowacyjność edukacji jest niezbędna, bowiem tradycyjnie realizowany proces nauczania-uczenia się nie przystaje zarówno do tego, co nieustannie zmienia się w bliższym, jak i dalszym otoczeniu uczącego się. Niezbędność ta wynika zarówno z różnych przemian zachodzących na świecie, różnych zagrożeń, różnych oczekiwań, jak i różnych potrzeb poszczególnych jednostek ludzkich. Między innymi dlatego innowacyjność realizowana we współczesnej szkole powinna dotyczyć nie tylko jej funkcji dydaktycznej, ograniczającej się do przekazywania wiedzy i kształtowania się określonych umiejętności, ale również szeroko rozumianej funkcji wychowawczej, która ma służyć ukształtowaniu określonych postaw i cech charakteru uczących się, w tym także budowania postaw etycznych, wzmacniania poczucie tożsamości i narodowej tolerancji. Współczesna szkoła powinna także pomóc w odnalezieniu się w świecie zdominowanym przez media, globalizację i nowe technologie. Musi zaspokajać potrzeby różnych grup edukacyjnych, wspierać zwłaszcza te z nich, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Powinna więc realizować także funkcję wspierającą i terapeutyczną.

Celem tego artykułu jest podjęcie niezwykle ważnej tematyki kompleksowego wykorzystania rozwojowego potencjału uczniów w klasach I-III, przede

wszystkim poprzez efektywną, ale i atrakcyjną organizację procesu wychowawczo-edukacyjnego. Celem tego opracowania jest zwrócenie uwagi na dokonującą się na przestrzeni ostatnich lat zmianę organizacji pracy współczesnych nauczycieli z uczniami już od pierwszych klas szkoły podstawowej. Odchodzi oni od dotychczasowego systemu tradycyjnego, bazującego przede wszystkim – a często i jedynie – na przekazywaniu materiału i kontrolowaniu stopnia jego opanowania przez dziecko. Wykorzystują natomiast system zdecydowanie bardziej przystępny dla dzieci, otwarty, przyjazny, bazujący na nowatorskich metodach aktywizujących, stosujących nowoczesne technologie informacyjne. Niestety, niektórzy nauczyciele wciąż jeszcze stosują przekazywanie wiedzy w sztywnych schematach, gotowej formie, co w naprawdę niskim stopniu aktywizuje nie tylko ich wychowanków, ale również i ich samych – jedynie odtwórczo i schematycznie przekazują podręcznikowe wiadomości. Niestety, taki styl nauczania nie jest skuteczny dla żadnej ze stron.

Wspomniany już ‘nowy uczeń’ funkcjonujący w ‘nowym’, informacyjnym społeczeństwie potrzebuje zupełnie nowego podejścia edukacyjnego, dzięki któremu będzie potrafił właściwie odebrać, przetworzyć i spożytkować docierające do niego informacje. W tym celu innowacyjna edukacja powinna umożliwić swobodne posługiwanie się bogactwem interaktywnych i społecznościowych narzędzi oraz technik, które młodzi ludzie w naturalny sposób wykorzystują w codziennym życiu. Można w tym miejscu postawić pytanie o to: „Czy tradycyjny podręcznik, tradycyjna tablica i kreda stają się całkowicie zbędne, a często także zawodne?”. Oczywiście nie, bowiem współcześni nauczyciele mogą (a nawet powinni) równocześnie korzystać z najnowszych osiągnięć technik informacyjno-komunikacyjnych, ale i sięgać po podręcznik, tablicę, kredę i inne tradycyjne środki dydaktyczne.

Owa innowacyjność w edukacji wczesnoszkolnej może z powodzeniem przejawiać się w wykorzystywaniu w procesie nauczania-uczenia się takich środków, jak np.: laptopy, komputery, tablety, tablice interaktywne, odtwarzacze Mp3, kamery cyfrowe itp. Potwierdza to wielu nauczycieli-pasjonatów i innowatorów, mówiąc, że „edukacja dzieci wczesnoszkolnych powinna być taka sama jak edukacja dzieci starszych, z tym, że jeszcze lepiej prowadzona”. Nic więc dziwnego – jak słusznie zauważyła Agnieszka Leszcz-Krysiak: „jest to ten etap kształcenia, który determinuje dalsze losy edukacyjne dziecka. Wymaga on stworzenia takiej przestrzeni, której będzie ono doświadczać, a także zapewnienia różnorodnej aktywności fizycznej, która będzie stymulatorem zdolności umysłowych. Jest ona łagodnym przejściem od wychowania rodzinnego i przedszkolnego do edukacji

prowadzonej w systemie szkolnym, a w klasach I-III edukacji zintegrowanej, która jest istotną podbudową dalszego kształcenia. W związku z tym od nauczyciela edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej oczekuje się kreatywnego i twórczego podejścia do dziecka, nastawionego na jego rozwój. Muszą oni otworzyć się na jego potrzeby i zainteresowania z uwzględnieniem indywidualnych predyspozycji i możliwości »cyfrowych tubylców«”. Tym samym zwraca uwagę, że „bardzo ważne jest, aby dzieci, które przychodzą do szkoły z entuzjazmem, radością, potrzebą eksploracji środowiska i uśmiechem na twarzy, nie zamieniły tych optymistycznych zachowań na stres spowodowany brakiem możliwości odnośnienia sukcesu, ciągłą rywalizacją i byciem ocenianym” (Marzec, Depczyńska, 2020, s. 36-41).

Edukacja - zwłaszcza w początkowym okresie nauczania - powinna w możliwie największym stopniu integrować poszczególne dziedziny wiedzy, by uzyskać 'scalony' obraz świata. Przez innowację pedagogiczną rozumie się każde nowatorskie rozwiązanie metodyczne, programowe lub organizacyjne, mające na celu poprawę jakości pracy szkoły. Uznaje się, że każda innowacja jest zmianą, lecz nie każda zmiana jest innowacją. Z pewnością jest ona dużym wyzwaniem dla nauczycieli.

Ideą nadrzędną wczesnego nauczania jest nie tyle ilość przyswojonej przez dziecko wiedzy, ile jej jakość, wartość oraz możliwość wykorzystania w różnych sytuacjach życiowych. Zajęcia są urozmaicane różnymi formami pracy, metodami oraz pomocami dydaktycznymi, by w jak największym stopniu motywować dzieci do pracy. A one są z natury niezwykle intuicyjne i są doskonałymi obserwatorami, więc dzięki wykorzystywaniu innowacyjnych metod nauczania szybko zdobywają wiedzę.

Nie można zapominać, że to właśnie na poziomie edukacji wczesnoszkolnej najbardziej kształtowana jest osobowość i charakter małego człowieka. Stąd też istotnym zadaniem kadry pedagogicznej jest właściwy dobór treści dydaktycznych i wychowawczych, a także ich odpowiedni sposób realizacji – a co się z tym wiąże – dobranie optymalnych metod aktywizujących, w razie potrzeby łączenia ich z metodami tradycyjnymi. Łączenie metod ma istotne znaczenie, gdyż – umiejętnie dobrane – uzupełniają się wzajemnie, przenikają i spajają w jedną całość. Przygotowując się więc do przeprowadzenia zajęć innowacyjnych dla dzieci z klas I-III nauczyciele muszą uwzględnić wiele czynników – przede wszystkim edukacyjną przestrzeń umożliwiającą dzieciom swobodne działanie. Na to jednak nie każda szkoła może sobie pozwolić i zwykle są: małe

sale, mało przestrzeni, wąskie korytarze czy niekiedy nawet brak boiska lub sali gimnastycznej.

Wskazywanymi przez nauczycieli najpopularniejszymi metodami aktywizującymi są wszelkiego rodzaju gry dydaktyczne oraz zabawy integracyjne, a także drama, burza mózgów i dyskusja.

Przebadani przez autorkę tego artykułu nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej ze Szkoły Podstawowej nr 6 w Koszalinie przyznali, że innowacyjność w szkole to dla nich przede wszystkim:

- nowoczesne wyposażenie klas (tablice multimedialne, tablice magnetyczne, komputery, tablety, sprzęt wideo, dvd) – 55%;
- nowoczesne wyposażenie całej szkoły (nowoczesne pracownie przystosowane do zajęć z najmłodszymi uczniami) – 49%;
- niestandardowe podejście do lekcji – 36%;
- użycie nowoczesnych technologii (połączenie *online* z innymi placówkami edukacyjnymi, wirtualne spacery po muzeach, nowoczesne oprogramowanie) – 31%;
- samodzielne realizowanie podstawy programowej bez korzystania z podręczników – 19%;
- podnoszenie kwalifikacji i umiejętności samych nauczycieli – 14%.

Dla współczesnych nauczycieli innowacja w edukacji utożsamiana jest przede wszystkim z nowymi technologiami. Jednakże, dla nauczycieli klas I-III w Szkole Podstawowej nr 6 w Koszalinie cyfryzacja nie jest jednoznaczna z innowacją. Szkoła nie stanie się nowocześniejsza przez dużą liczbę tablic interaktywnych. Nie można zapominać, że uczniowie klas I-III to kilkuletnie dzieci, które muszą nauczyć się mądrze korzystać z nowych technologii. Oczywiście wciąż zmienia się i poszerza codzienna przestrzeń życia dziecka, pojawiają się nowe źródła kształtujące dziecięce doświadczenia i odczucia, do których należą m.in. nowe technologie. Nauczyciele zdają sobie sprawę, że rozwój różnych urządzeń elektronicznych spowodował, że zadomowiły się one w licznych obszarach życia człowieka, także w życiu najmłodszych. Jednym z nich, obok usług, rozrywki i przemysłu jest edukacja. Bardzo ważny jest oczywiście nowoczesny sprzęt w szkołach, ale najważniejszy jest... pomysł, jak go wykorzystać. Innowacyjność w nauczaniu może przybierać różne formy twórczej aktywności np.: ekspresji muzycznej, ruchowej, działalności plastycznej, twórczości literackiej, a także gier i zabaw, dram, działań terenowych, projektów edukacyjnych, obserwowania, eksperymentowania i rozwiązywania twórczych problemów. Nowe technologie w nauczaniu wczesnoszkolnym nie powinny zastępować kredek, ołówków

i tradycyjnych podręczników, lecz je uzupełniać. Mądre wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnych może być nieocenione także w przypadku uczniów ze specyficznymi trudnościami w nauce. Oczywiście drogi dochodzenia do własnych koncepcji innowacyjnych są w przypadku nauczycieli i szkół bardzo różne.

Jak zauważa Marzena Kowaluk-Romanek miejsce i rolę nowych technologii w procesie edukacji, także wczesnoszkolnej, wyznaczają pełnione przez nie funkcje: poznawczo-kształcąca, emocjonalno-motywacyjna i działaniowo-interakcyjna. Multimedia stały się podstawowym źródłem zdobywania informacji o otaczającym świecie bez konieczności podróżowania czy eksperymentowania. Stworzyły możliwość pozyskiwania wiedzy z różnych zakresów, jak i przeżywania całej gamy odczuć i wzruszeń, a wiadomo, że mały człowiek lepiej poznaje świat nie tylko wtedy, kiedy zaangażowane są w to procesy poznawcze, ale przede wszystkim wówczas, kiedy biorą w tym udział jego emocje. Z kolei emocje ułatwiają uruchamianie procesów motywacyjnych. Dzięki temu mały uczeń prowadzi swoje eksploracje w sposób interaktywny (Kowaluk-Romanek, 2014, s. 79).

Żanetta Kaczmarek prowadząc badania nad nauczaniem-uczeniem się dziecka wspomagane komputernie, doszła do wniosku, że działanie to jest efektywne, ponieważ wyzwala pożądaną aktywność, wpływa pozytywnie na postawy edukacyjne uczniów. Autorka ponadto uważa, że „siła oddziaływania komputera jako medium edukacyjnego na dzieci w młodszym wieku szkolnym polega na jakości interakcji na płaszczyźnie komputer - uczeń, uczeń - komputer. To właśnie stanowi o sile wzajemnego oddziaływania człowieka na medium i medium na człowieka”. Także z badań Danuty Morańskiej nad efektywnością kształcenia uczniów klas I-III z zastosowaniem *netbooków* wynika, że wykorzystanie technik multimedialnych w ocenie uczniów i z perspektywy efektów kształcenia przynosi najlepsze rezultaty przy korzystaniu z komputera w każdej chwili zajęć, kiedy tylko realizowane treści kształcenia tego wymagają (Kaczmarek, 2004, s. 204).

Nie można jednak zapominać, że w Polsce, tak jak i w innych krajach europejskich panuje negatywne nastawienie do tzw. ‘edukacji medialnej’ dziecka w wieku wczesnoszkolnym, dostrzegając więcej szkód rozwojowych niż korzyści. Jednakże zwolennicy tej edukacji wyjaśniają, że nie ogranicza się ona jedynie do edukacji informatycznej w szkole, np. na zajęciach komputerowych w klasach I-III. Jest to konsekwencją tego, że na etapie edukacji wczesnoszkolnej realizuje się edukację zintegrowaną, która odwołuje się do doświadczeń dziecka w rodzinie oraz w innych środowiskach, a także przez media masowe, gdyż najmłodszego ucznia przygotowuje się do podejmowania zadań z różnych

obszarów działalności człowieka. Dlatego też szczególnie akcentuje się problematykę związaną z komunikacją, najbliższym środowiskiem, bezpieczeństwem i zdrowiem, dostarczając dziecku sposobności do podejmowania działań pozwalających na pełne przeżywanie dzieciństwa (Wenta, 2013, s. 21).

Szeroko pojmowana wczesnoszkolna pedagogika medialna łączy w sobie przesłanki teoretyczne, technologię i sztukę w oddziaływaniu na ucznia, m.in. w sferze zdobywania, przechowywania i wykorzystywania różnych materiałów do przekazu oraz interaktywnych zachowań innowacyjno-twórczych z zastosowaniem instrumentarium komputerowego oraz multimedialnego. Według Kazimierza Wenty „o wychowaniu medialnym w edukacji zintegrowanej należałoby rozważać przede wszystkim z punktu widzenia oddziaływań rozwojowych ukrytych w wychowanku jako zbiory pożądanych cech kierunkowych i instrumentalnych ujawniających się w procesie doznań poznawczych, moralnych oraz estetycznych, jako następstwo eksploataowania przez wychowanka różnych urządzeń i materiałów ze świata realnego i wirtualnego. Istota i sens wychowania medialnego inicjowanego w różnych sytuacjach edukacyjnych i pozaedukacyjnych ze strony nauczyciela, rodzica i samego dziecka ukryte są przede wszystkim w obszarach wolności, ciekawości oraz możliwości docierania do tego, co jest nowe i trudne, a co można osiągnąć i zarazem sprawdzić się, aby wzbogacić swoją osobowość” (Wenta, 2013, s. 22).

Dzięki innowacyjnej edukacji wczesnoszkolnej nauczyciel ma możliwość wzbogacenia cech kierunkowych ucznia np. w dochodzeniu do mądrości, prawdy, dobra i piękna, nie zakłócając relacji między światem realnym a wirtualnym. Urządzenia multimedialne mogą być doskonałym narzędziem do kształtowania wybranych cech instrumentalnych ucznia klas początkowych, np. pamięci, spostrzegawczości, wyobraźni, umiejętności pracy zespołowej, zdolności manualnych.

Jednym z pytań postawionych przez K. Wentę jest to, dlaczego trudno jest obalić tezę, że świat obrazów, zwłaszcza wirtualnych, stanowi zagrożenie dla słowa mówionego i tekstów do czytania ze zrozumieniem, tym bardziej w przypadku dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Przeciwników ‘świata obrazów’ w życiu najmłodszych uczniów szkoły podstawowej jest naprawdę dużo. Uważają oni, że nic nie zastąpi tradycyjnych podręczników i nie można dopuścić do tego, żeby najmłodszy nie potrafił korzystać z papierowych książek, a przecież nawyk i potrzeba czytania lektury muszą powstać w dzieciństwie. Według nich uczeń, który nie rozumie języka i posiada mały zasób słów nie jest w stanie sam czytać. Biegłość w czytaniu czyni dziecko zdolnym do dalszego kształcenia. Dzieci mające kłopoty z nauką nie potrafią czytać ze zrozumieniem. Tradycyjna książka,

tradycyjny podręcznik, tradycyjny zeszyt łącznie są z trwałymi wartościami, wyrażającymi intelektualny dorobek kultur. Coraz więcej jednak ludzi zdaje sobie sprawę, że książka elektroniczna i papierowa to po prostu dwie różne formy tego samego dzieła, a praca z *e-bookami* również rozbudza w małych uczniach zamiłowanie do czytelnictwa i uczy czytania ze zrozumieniem.

Zakończenie

Podsumowując należy uznać, że współczesna szkoła nie ucieknie od konieczności innowacyjnego nauczania-uczenia się, prowadzonego nie tylko za pomocą innowacyjnych urządzeń, ale i nowoczesnego podejścia do małego ucznia. Nie da się w tych czasach 'uchronić' dzieci przed nowymi technologiami, dlatego mądre ich wykorzystywanie we wczesnoszkolnym procesie edukacyjnym może mieć mnóstwo zalet, np.:

- 1) innowacyjne nauczanie, a w nim indywidualizacja nauczania – dynamiczne i elastyczne metody, dopasowane do każdego ucznia rozpoczynającego właśnie szkolną edukację – to niewątpliwie ważna cecha i potrzeba współczesnej edukacji. Nauczyciele mają w niej możliwość wybrania spośród różnych dostępnych materiałów takich, które odpowiadają indywidualnym potrzebom i stylom uczenia się;
- 2) atrakcyjne przekazywanie treści – jest ono bardzo istotne w przypadku dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Dzięki atrakcyjnym i zróżnicowanym formom prezentacji zadania czy ćwiczenia uczniowie chętniej je wykonują i łatwiej zapamiętują;
- 3) aktywizowanie ucznia dzięki wprowadzaniu innowacji edukacyjnych zwiększa zdolności postrzegania i koncentracji. Umożliwia kontrolowanie tempa procesu uczenia się lub rozwijania funkcji i doskonalenia umiejętności;
- 4) przywracanie wiary w siebie – technologie wspomagające oferują doświadczenie sukcesu i poczucie bezpieczeństwa.

To tylko najważniejsze z zalet innowacyjności w nauczaniu wczesnoszkolnym. Nowe technologie, zindywidualizowane podejście do ucznia, innowacyjne programy nauczania – wykorzystywane w sposób mądry, przemyślany i uzasadniony mogą w znaczący sposób poprawić skuteczność nauczania i sprawić, że rozpoczynający szkolną przygodę uczniowie będą przychodzić na lekcje z ochotą i zaciekawieniem.

Referencje

- Kaczmarek, Ż. (2004). *Psychopedagogiczne aspekty nauczania wspomaganego komputerowo dzieci w młodszym wieku szkolnym*. W: W. Strykowski (red.), *Media i edukacja w dobie integracji*. Poznań: eMPI2.
- Kowaluk-Romanek, M. *Nowe technologie we wspomaganiu dzieci i młodzieży zespecyficznymi trudnościami w uczeniu się*. *Edukacja – Technika – Informatyka*, 5 (2014).
- Leszcz-Krysiak, A. *Znaczenie innowacyjności w podnoszeniu jakości kształcenia w edukacji wczesnoszkolnej*. *Pedagogika Szkolna i Wczesnoszkolna*, 1 (2017).
- Marzec, H., Depczyńska, D. (2020). *Wykorzystanie innowacyjnych metod nauczania przez współczesnych nauczycieli w klasach I–III szkoły podstawowej*. Łódź: AHE.
- Wenta, K. *Technologia informacyjna w edukacji dziecka*. *Edukacja Humanistyczna*, 2 (2013).